

NGHIÊN CỨU VÀ HỌC TẬP

TƯ TƯỞNG HỒ CHÍ MINH VỀ GIÁO DỤC VÀ Ý NGHĨA CỦA NÓ ĐỐI VỚI SỰ NGHIỆP GIÁO DỤC Ở VIỆT NAM HIỆN NAY

Nguyễn Võ Hoàng Mai¹

¹ Thạc sĩ, Trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn, Đại học Quốc gia Tp. Hồ Chí Minh.

Email: Nguyenvohoangmai@gmail.com

Nhận ngày 5 tháng 11 năm 2018. Chấp nhận đăng ngày 29 tháng 12 năm 2018.

Tóm tắt: Giáo dục đóng vai trò đặc biệt quan trọng, đó không chỉ là phương thức chủ yếu hình thành và phát triển nhân cách của mỗi con người, mà còn là động lực thúc đẩy sự phát triển của các quốc gia trong mọi thời đại. Chính vì vậy, Việt Nam coi đầu tư cho giáo dục là đầu tư cho tương lai và xác định phát triển giáo dục - đào tạo là quốc sách hàng đầu. Hồ Chí Minh đã để lại cho Đảng ta và dân tộc ta một di sản lý luận vô giá về những vấn đề cơ bản của cách mạng Việt Nam, trong đó có tư tưởng sâu sắc mang tầm triết lý về giáo dục. Tư tưởng đó của Người cho đến nay vẫn còn nguyên giá trị lý luận và thực tiễn.

Từ khóa: Tư tưởng giáo dục Hồ Chí Minh, vai trò, mục tiêu, nội dung, phương châm, ý nghĩa.

Một trong những tư tưởng có ý nghĩa to lớn trong di sản lý luận Hồ Chí Minh là tư tưởng về giáo dục. Tư tưởng giáo dục của Hồ Chí Minh được thể hiện với nội dung hết sức phong phú và sâu sắc. Nó vừa là sự kết tinh tinh hoa văn hóa dân tộc và nhân loại, vừa là sự thể hiện sinh động thực tiễn cách mạng Việt Nam cũng như đặc điểm của thời đại, trên cơ sở kế thừa, vận dụng và phát triển sáng tạo quan điểm về giáo dục của chủ nghĩa Mác - Lênin vào điều

kiện lịch sử cụ thể của nước ta. Vì thế, tư tưởng giáo dục của Hồ Chí Minh có ý nghĩa lý luận và thực tiễn sâu sắc đối với sự nghiệp cách mạng Việt Nam nói chung, đặc biệt là đối với công cuộc đổi mới căn bản và toàn diện giáo dục và đào tạo ở nước ta hiện nay nói riêng. Tư tưởng Hồ Chí Minh về giáo dục không chỉ là cơ sở lý luận, kim chỉ nam cho việc xây dựng triết lý, sứ mệnh giáo dục, mà còn là cơ sở phương pháp luận cho việc xác định mục tiêu, nội dung,

phương châm, phương pháp giáo dục ở Việt Nam hiện nay.

Trong cuộc đời, sự nghiệp và tư tưởng của mình, Hồ Chí Minh luôn đánh giá cao vai trò của giáo dục. Người coi đó là sứ mệnh “trồng người” hết sức nặng nề nhưng cũng vô cùng vẻ vang, nhằm tạo ra những con người Việt Nam mới phát triển toàn diện, vừa “hồng” vừa “chuyên”, “để xây dựng lại cơ đồ mà tổ tiên đã để lại cho chúng ta,... sánh vai với các cường quốc năm châu” [3, tr.34]. Tư tưởng Hồ Chí Minh về giáo dục không chỉ được thể hiện qua nhiều bài nói, bài viết, mà còn được minh chứng qua sự quan tâm, chăm lo đặc biệt cho sự nghiệp giáo dục, và nhất là qua tấm gương học tập suốt đời của Hồ Chí Minh.

Với nhãn quan sâu sắc, tầm hiểu biết sâu rộng và đặc biệt bằng sự trải nghiệm, đúc kết thực tiễn nhay bén của một con người luôn vì lợi ích của nhân dân, dân tộc và đất nước, Hồ Chí Minh đã nhìn ra những hạn chế có tính bản chất của nền giáo dục phong kiến và thực dân. Người đã phê phán tính bảo thủ, giáo điều của *nền giáo dục phong kiến*; đồng thời vạch rõ tính chất ngu dân và nô dịch của *nền giáo dục thực dân*, khi “dạy cho thanh niên yêu một Tổ quốc không phải là Tổ quốc của mình và đang áp bức mình” [1, tr.399]. Người lên án chính sách của văn hóa thực dân rằng “dưới chế độ thực dân phong kiến, mục đích đi học là cốt được mảnh bằng để làm ông thông, ông phán; rằng mục đích giáo dục nô lệ của thực dân

phong kiến chỉ để đào tạo ra những trí thức nô lệ để hầu hạ chúng...” [3, tr.32]. Từ đó, Hồ Chí Minh luôn quan tâm xây dựng nền giáo dục mới của nước Việt Nam độc lập, một nền giáo dục hướng tới *phát triển và hoàn thiện con người, học để biết, để làm việc, để làm người*. Người chủ trương: “Phải ra sức tẩy sạch ảnh hưởng giáo dục nô dịch của thực dân còn sót lại, như thái độ thờ ơ đối với xã hội, xa rời đời sống lao động và đấu tranh của nhân dân; học để lấy bằng cấp, dạy theo lối nhồi sọ. Và cần xây dựng tư tưởng dạy và học để phục vụ Tổ quốc, phục vụ nhân dân” [7, tr.80]. Tư tưởng về giáo dục có tính cách mạng, khoa học, nhân văn và mang tầm triết lý sâu sắc của Hồ Chí Minh, thể hiện một cách đa dạng và phong phú, tập trung ở những nội dung cơ bản sau:

Một là, quan điểm của Hồ Chí Minh về vai trò đặc biệt quan trọng của giáo dục đối với sự phát triển của con người và xã hội. Với tri thức hết sức sâu sắc về bản chất con người, về vai trò của giáo dục con người và bằng kinh nghiệm thực tiễn phong phú của mình, Hồ Chí Minh luôn đề cao vai trò quan trọng và chức năng, tác dụng to lớn của giáo dục trong việc bồi dưỡng, xây dựng và phát triển toàn diện con người. Người nói: “Thiện ác vốn chẳng phải là bản tính cố hữu. Phần lớn đều do giáo dục mà nên” [2, tr.383], đồng thời chủ trương xây dựng một nền giáo dục vì con người, cho con người và hướng tới việc xây dựng con người mới - con người xã hội chủ nghĩa,

để xây dựng chủ nghĩa xã hội. Người chỉ rõ: “Muốn có chủ nghĩa xã hội, trước hết cần có những con người xã hội chủ nghĩa” [9, tr.310]. Vai trò đó, theo tư tưởng Hồ Chí Minh, thể hiện rõ nét trên các vấn đề cơ bản sau: 1) Giáo dục góp phần quyết định trong việc trang bị những tri thức toàn diện, từ khoa học xã hội, khoa học tự nhiên đến trình độ chuyên môn, kỹ thuật; từ lý tưởng, đạo đức đến thẩm mỹ, thể chất..., cho con người, hình thành nên những công dân có ích đối với đất nước. Người từng khẳng định, muốn giữ vững nền độc lập, muốn làm cho dân giàu nước mạnh, mọi người Việt Nam phải hiểu biết quyền lợi và bổn phận của mình, phải có kiến thức mới và trước hết phải biết đọc, biết viết để tham gia vào công cuộc xây dựng nước nhà. 2) Giáo dục đóng vai trò quan trọng đối với sự hình thành và phát triển nhân cách, năng lực của con người. Sự nghiệp cách mạng của nhân dân ta dưới sự lãnh đạo của Đảng không nhằm mục đích nào khác hơn là mang lại lợi ích cho tất cả mọi người, làm cho đồng bào ai cũng được tự do và hạnh phúc; sự nghiệp cách mạng vĩ đại ấy do chính nhân dân thực hiện. Vì thế, sự nghiệp giáo dục sẽ giúp con người hướng tới những giá trị chân - thiện - mỹ, hình thành và phát triển *con người mới xã hội chủ nghĩa*. Những con người mới với đầy đủ các phẩm chất như vậy, theo Hồ Chí Minh, chính là tiền đề đầu tiên và quan trọng nhất cho công cuộc xây dựng chủ nghĩa xã hội. 3) Giáo dục góp phần

mở mang và nâng cao dân trí, hình thành một xã hội học tập - con đường để phát triển đất nước nhanh và bền vững. Người đã từng nhấn mạnh rằng, sự ngu dốt là một thứ giặc nội xâm nguy hiểm; rằng, “một dân tộc dốt là một dân tộc yếu” [3, tr.7]. Vì vậy, phải phát triển giáo dục để đưa đất nước theo kịp các nước tiên tiến trên thế giới, tạo điều kiện cho nhân dân tham gia sáng tạo và hưởng thụ các giá trị văn hóa, “biến một nước dốt nát, cực khổ thành một nước văn hóa cao và đời sống tươi vui hạnh phúc” [7, tr.494].

Thứ hai, quan điểm của Hồ Chí Minh về mục tiêu, sứ mệnh của nền giáo dục mới. Với tầm nhìn mang tính thời đại, Hồ Chí Minh đã chỉ ra những mục tiêu cơ bản nhất của nền giáo dục dưới chế độ dân chủ nhân dân, đó là đào tạo nên những con người Việt Nam mới, phát triển toàn diện, trung với nước, hiếu với dân; yêu thương con người; cần kiệm, liêm chính, chí công vô tư; có tinh thần quốc tế trong sáng, phục vụ Tổ quốc, phục vụ nhân dân. Với Người, “học để làm việc, làm người, làm cán bộ. Học để phụng sự đoàn thể, giai cấp và nhân dân, Tổ quốc và nhân loại” [5, tr.208]; học để nâng cao sự hiểu biết, “sửa chữa tư tưởng”, xây dựng đạo đức cách mạng và phát huy tinh thần yêu nước, v.v..

Giáo dục thực hiện các chức năng của văn hóa là bồi dưỡng lý tưởng đúng đắn và tình cảm cao đẹp; mở mang và nâng cao dân trí; bồi dưỡng những phẩm chất và phong cách tốt đẹp cho con người. Nói

cách khác, giáo dục là con đường, là phương thức để đào tạo con người có ích cho xã hội. Dưới chế độ xã hội mới do nhân dân là chủ và làm chủ, giáo dục chính là nhằm đào tạo những lớp người kế tục sự nghiệp cách mạng, “phụng sự đoàn thể, giai cấp và nhân dân, Tổ quốc và nhân loại”, chứ không phải để làm quan như trong xã hội cũ, không phải để “đào tạo ra những con người thuộc sách lâu lâu, cụ Mác nói thế này, cụ Lênin nói thế kia, nhưng nhiệm vụ của mình được giao quét nhà lại để cho nhà đầy rác” [11, tr.554]. Với những mục tiêu cao cả như thế, *giáo dục là một mặt trận quan trọng* trong công cuộc xây dựng đất nước. Có thể khẳng định rằng, quan điểm của Hồ Chí Minh từ những năm 50 của thế kỷ XX về mục tiêu của giáo dục (học để làm việc, làm người) thống nhất với quan niệm của UNESCO (1997) khi coi mục tiêu của giáo dục trong xã hội hiện đại là “học để biết, để làm việc, để chung sống và để làm người”. Điều đó cho thấy tầm nhìn xa và sự vượt trước thời đại trong tư tưởng của Hồ Chí Minh về mục đích của giáo dục.

Thứ ba, quan điểm của Hồ Chí Minh về nội dung giáo dục toàn diện. Giáo dục trong quan niệm của Hồ Chí Minh, như đã nói, là hướng tới mục tiêu cao cả vì con người, phát triển toàn diện con người. Muốn đạt được mục tiêu đó thì nội dung giáo dục phải toàn diện, phù hợp với tính chất của trường học dưới chế độ mới; phù hợp với đặc điểm Việt Nam trong bối

cảnh chung của thế giới. Nội dung đó bao gồm cả giáo dục văn hóa, chuyên môn nghiệp vụ, quan điểm lý tưởng, phẩm chất đạo đức, thể chất, thẩm mỹ, ý thức dân tộc, lòng yêu nước và tinh thần quốc tế...

Về lĩnh vực giáo dục tri thức, theo Hồ Chí Minh, cũng phải có sự giáo dục toàn diện, bao gồm giáo dục văn hóa, giáo dục khoa học - kỹ thuật, chuyên môn nghiệp vụ và giáo dục tri thức chính trị; bởi lẽ, các tri thức đó có mối quan hệ mật thiết với nhau. Người nhắc nhở: Phải cố gắng học tập kỹ thuật, văn hóa, chính trị... Nếu không học văn hóa, không có trình độ văn hóa thì không học được kỹ thuật, không học được kỹ thuật thì không theo kịp được nhu cầu phát triển kinh tế nước nhà. Tuy nhiên, giáo dục toàn diện cần phải chú ý học cả lý luận chính trị, vì nếu chỉ học văn hóa, kỹ thuật mà *không học chính trị thì sẽ như người nhắm mắt mà đi*. Học chính trị chính là học chủ nghĩa Mác - Lênin và đường lối của Đảng. Đối với việc học tập chủ nghĩa Mác - Lênin, Hồ Chí Minh nhấn mạnh rằng điều cốt lõi là phải “học tập cái tinh thần xử trí mọi việc, đối với mọi người và đối với bản thân mình; là học tập những chân lý phổ biến của chủ nghĩa Mác - Lênin để áp dụng một cách sáng tạo vào hoàn cảnh thực tế của nước ta” [8, tr.292]. Học tập chủ nghĩa Mác - Lênin, theo Người, là học tập cái phương pháp biện chứng, học tinh thần khoa học, cách mạng và sáng tạo của nó. Có lý luận của chủ nghĩa Mác - Lênin soi đường sẽ giúp quần chúng nhân dân có thể nhận

thức và hành động đúng đắn, giải quyết tốt mọi vấn đề mà thực tiễn của đất nước đặt ra. Người viết: “Phối hợp việc giáo dục của trường học với việc tuyên truyền và giáo dục chính trị chung của nhân dân” [12, tr.33] nhằm “bồi dưỡng tư tưởng mới để đánh thắng tư tưởng cũ, đoạn tuyệt với con người cũ để trở thành con người mới” [6, tr.148]. Theo Hồ Chí Minh, “trên nền tảng giáo dục chính trị và lãnh đạo tư tưởng tốt, phải phấn đấu nâng cao chất lượng văn hóa và chuyên môn nhằm thiết thực giải quyết các vấn đề do cách mạng nước ta đề ra và trong một thời gian không xa, đạt được những đỉnh cao của khoa học và kỹ thuật” [11, tr.403].

Tính toàn diện về nội dung giáo dục trong tư tưởng Hồ Chí Minh thể hiện ở chỗ, nền giáo dục phải hướng tới giáo dục con người cả về đức, trí, thể, mỹ; trong đó, giáo dục đạo đức cách mạng phải được đặt lên hàng đầu. Người nhấn mạnh, người cách mạng phải có đạo đức cách mạng làm nền tảng mới hoàn thành được nhiệm vụ cách mạng vẻ vang. “Cũng như sông thì có nguồn mới có nước, không có nguồn thì sông cạn. Cây phải có gốc, không có gốc thì cây héo, người cách mạng phải có đạo đức, không có đạo đức dù tài giỏi đến mấy cũng không lãnh đạo được nhân dân” [4, tr.252]. Cho nên, trong nội dung giáo dục cần phải đặc biệt quan tâm giáo dục đạo đức cách mạng cho cán bộ, nhân dân. Người nói: “Dạy cũng như học phải biết chú trọng cả tài lẫn đức. Đức là đạo đức cách mạng. Đó là cái gốc, rất là

quan trọng” [10, tr.329]. Trong đó, Hồ Chí Minh đặc biệt chú trọng giáo dục những phẩm chất đạo đức, như “cần, kiệm, liêm, chính là nền tảng của đời sống mới, nền tảng của Thi đua ái quốc” [4, tr.631], nền tảng cho việc xây dựng con người mới.

Hồ Chí Minh còn cụ thể hóa nội dung giáo dục cho phù hợp với từng bậc học: “Đại học thì cần kết hợp lý luận khoa học với thực hành, ra sức học tập lý luận và khoa học tiên tiến của các nước bạn, kết hợp với thực tiễn của nước ta, để thiết thực giúp ích cho công cuộc xây dựng nước nhà. Trung học thì cần đảm bảo cho học trò những tri thức phổ thông chắc chắn, thiết thực, thích hợp với nhu cầu và tiền đề xây dựng nước nhà, bỏ những phần nào không cần thiết cho đời sống thực tế. Tiểu học thì cần giáo dục cho các cháu thiếu nhi: yêu Tổ quốc, yêu nhân dân, yêu lao động, yêu khoa học, trọng của công” [7, tr.81].

Thứ tư, quan điểm của Hồ Chí Minh về phương châm và phương pháp giáo dục. Để việc giáo dục đạt được chất lượng và hiệu quả cao, cần phải xác định rõ giáo dục là một khoa học và phải có phương châm, phương pháp giáo dục đúng đắn, khoa học. Người nói: “Giáo dục nhi đồng là một khoa học. Vậy các bạn phải cố gắng học tập, nghiên cứu, trao đổi kinh nghiệm, để tiến bộ mãi” [4, tr.713]. Điều này là hết sức quan trọng, bởi nó giúp tạo ra sự khác biệt theo hướng tích cực, tiến bộ về chất của nền

giáo dục mới của chế độ dân chủ nhân dân so với nền giáo dục cũ của chế độ thực dân nửa phong kiến vốn xa rời thực tế, ngu dân và nô dịch.

Phương châm giáo dục đúng đắn nhất, khoa học nhất, có thể giúp người học lĩnh hội tốt tri thức, từ đó vận dụng sáng tạo vào thực tế, như Hồ Chí Minh đã chỉ rõ, đó là phương châm: Nội dung giáo dục phải gắn với thực tiễn, dạy và học phải xuất phát từ nhu cầu của cuộc sống, phục vụ Tổ quốc và nhân dân: “Dạy và học cần phải theo nhu cầu của dân, của Nhà nước. Thầy dạy tốt, trò học tốt, cung cấp đủ cán bộ cho nông nghiệp, công nghiệp, cho các ngành kinh tế và văn hóa. Đó là nhiệm vụ vẻ vang của các thầy giáo, cô giáo” [7, tr.138]. Đồng thời, theo Hồ Chí Minh, để giáo dục đạt hiệu quả, việc dạy và học còn phải chú trọng thực hiện tốt phương châm học phải đi đôi với hành, lý luận phải liên hệ với thực tế, học tập phải kết hợp với lao động sản xuất. Người viết: “Học phải suy nghĩ, học phải liên hệ với thực tế, phải có thí nghiệm và thực hành. Học với hành phải kết hợp với nhau” [10, tr.331]. Với tầm nhìn sâu rộng hơn, trong phương châm giáo dục, Hồ Chí Minh còn đề cao việc coi giáo dục là sự nghiệp cách mạng chung, và trong quá trình thực hiện công tác giáo dục, cần phải có sự kết hợp chặt chẽ giữa các chủ thể - gia đình, nhà trường và xã hội. Bởi, theo Hồ Chí Minh: “Giáo dục dù trong nhà trường có tốt mấy nhưng thiếu giáo dục trong gia đình và ngoài xã hội thì kết quả cũng không hoàn toàn”

[7, tr.394]. Từ đó, Người khẳng định: “Giáo dục là sự nghiệp của quần chúng. Cần phát huy đầy đủ dân chủ xã hội chủ nghĩa, xây dựng quan hệ thật tốt, đoàn kết chặt chẽ giữa thầy và thầy, giữa thầy và trò, giữa học trò với nhau,... giữa nhà trường với nhân dân để hoàn thành thắng lợi nhiệm vụ đó” [11, tr.403].

Để lĩnh hội và làm chủ được kho tàng tri thức phong phú về các lĩnh vực của đời sống xã hội mà nhân loại đã tạo ra, Hồ Chí Minh cho rằng điều cốt yếu nhất là người học phải tự mình học tập bằng những phương pháp, hình thức phù hợp và hiệu quả. Học trong thực tiễn, trong đời sống là cách học trực tiếp, nhanh và sát với điều kiện mỗi người. Cùng với đó còn phải học qua sách vở, học qua bạn bè,...

Một yêu cầu quan trọng mà Hồ Chí Minh đặt ra là người học phải có tinh thần vượt khó để tự học tập; phải biến những điều đã học thành thực tế, thành hành động cách mạng; và đặc biệt phải coi trọng việc tự học, tự đào tạo, đào tạo lại và phải học mọi nơi. Người viết: “Không phải chỉ ở tại nhà trường, có lên lớp, mới học tập, tu dưỡng, rèn luyện và tự cải tạo được. Trong mọi hoạt động cách mạng, chúng ta đều có thể và đều phải học tập, tự cải tạo” [8, tr.284]. Tự học, tự đào tạo là một tư tưởng lớn của Hồ Chí Minh. Con đường Hồ Chí Minh trở thành danh nhân văn hóa kiệt xuất, nhà sáng lập nền giáo dục cách mạng, cũng chủ yếu là nhờ quá trình tự học, tự đào tạo và sự khổ công rèn luyện của Người. Từ thuở thiếu thời học

tập trong các nhà trường hay trong quá trình bốn ba khắp năm châu tìm đường cứu nước cũng như khi đã trở thành người đứng đầu Đảng và Nhà nước Việt Nam, bao giờ Hồ Chí Minh cũng tranh thủ tự học và không ngừng tự học. Người đã thực sự nêu một tấm gương sáng ngời về tinh thần và thái độ phấn đấu tự học hỏi không ngừng. Theo Hồ Chí Minh, để không bị tụt hậu, không bị thực tiễn vượt qua thì mỗi người *cần phải học suốt đời*. Người khẳng định rằng, “học hỏi là một việc phải tiếp tục suốt đời (...). Không ai có thể tự cho mình đã biết đủ rồi, biết hết rồi” [7, tr.215]. Đó thực sự là những quan điểm rất hiện đại về giáo dục, mà Hồ Chí Minh, bằng chính sự nhận thức sâu sắc và những trải nghiệm thực tiễn sinh động của bản thân mình trong suốt cuộc đời hoạt động cách mạng, đã vạch ra và thực hiện từ rất sớm.

Trong phương pháp giáo dục, Hồ Chí Minh rất chú trọng đến việc giáo dục phải xuất phát và bám chắc vào mục tiêu, đối tượng giáo dục. Trong đó, theo Người, cách dạy và học phải *phù hợp* với lứa tuổi, sát với trình độ, tâm lý, sinh hoạt của đối tượng, kết hợp học tập với hoạt động vui chơi có ích. Giáo dục phải căn cứ vào “trình độ văn hóa, thói quen sinh hoạt, trình độ giác ngộ, kinh nghiệm tranh đấu, lòng ham, ý muốn; tình hình thiết thực của quần chúng” [4, tr.248]. Không những thế, để giáo dục tốt, theo Hồ Chí Minh, còn phải có cách thức tổ chức giáo dục phù hợp với điều kiện hoàn cảnh của từng đối

tượng giáo dục. “Công nhân, nông dân bận làm ăn, nếu dạy không hợp với người học, với làm ăn,... là không ăn thua. Phải tùy theo hoàn cảnh làm ăn mà tổ chức học mới duy trì được lâu dài, mới có kết quả” [7, tr.206]. Để giáo dục đạt hiệu quả cao, Hồ Chí Minh đặc biệt đề cao *phương pháp nêu gương*. Cuộc đời và sự nghiệp của Hồ Chí Minh luôn là tấm gương sáng cho mọi người noi theo. Hồ Chí Minh khẳng định, phương pháp làm gương, thể hiện sự thống nhất chặt chẽ giữa lời nói và việc làm, là một trong những biện pháp giáo dục sinh động, thiết thực, hiệu quả nhất. Người dạy: “Mình phải làm gương, gắng làm gương trong anh em, và khi đi công tác, gắng làm gương cho dân. Làm gương về cả ba mặt: tinh thần, vật chất và văn hóa” [3, tr.150]. Trong phương pháp nêu gương, Người chủ trương lấy các điển hình người tốt - việc tốt để làm gương, để giáo dục cho mọi người. Hồ Chí Minh chỉ rõ: “Cần lấy ngay những gương tốt đó của các cháu và những gương người tốt, việc tốt trong nhân dân để giáo dục các cháu. Không nên nói lý luận suông” [11, tr.556]. Đặc biệt, Hồ Chí Minh nhấn mạnh giáo dục phải gắn liền với thi đua để phát huy cao nhất tính tích cực vốn có của từng cá nhân. Người luôn quan tâm chỉ đạo cụ thể, sát sao các phong trào thi đua, như phong trào “Người tốt, việc tốt” trong toàn quốc, phong trào “Dạy tốt - học tốt” trong nhà trường, phong trào “Kế hoạch nhỏ” cho học sinh, tạo môi trường xã hội rộng lớn và thuận lợi cho công tác giáo dục.

Thứ năm, quan điểm của Hồ Chí Minh về xây dựng đội ngũ giáo viên. Giáo viên là những người trực tiếp thực thi một nhiệm vụ rất nặng nề nhưng cũng rất vẻ vang mà xã hội và nhân dân giao phó - *nhiệm vụ trồng người*. Cho nên, theo Hồ Chí Minh, vai trò của giáo viên là hết sức quan trọng, là nhân tố quyết định đến chất lượng giáo dục; học trò tốt hay xấu là do thầy giáo, cô giáo tốt hay xấu. Vì vậy, yêu cầu quan trọng nhất của nhà giáo là phải có phẩm chất đạo đức tốt, có trình độ chuyên môn giỏi; phải thực sự có lòng yêu nghề và có ý thức tự tôn nghề nghiệp; chú trọng kết hợp tốt giữa dạy người với dạy chữ; có sự vững vàng về chính trị, tư tưởng, luôn giữ được chuẩn mực trong lời nói và hành động để thực sự là một tấm gương tốt cho người học noi theo.

Có thể nói, tư tưởng Hồ Chí Minh về giáo dục là một trong những di sản lý luận quý báu mà Người đã để lại cho dân tộc ta trong tiến trình đấu tranh và xây dựng một xã hội mới, trong đó chứa đựng những nội dung hết sức phong phú, sâu sắc, sinh động, toàn diện, thiết thực, thể hiện rõ tính khoa học, tính thực tiễn và tinh thần nhân văn. Bằng sự trải nghiệm và khái quát từ thực tiễn cũng như kế thừa, phát triển những giá trị trong truyền thống giáo dục của dân tộc, những tinh hoa văn hóa của nhân loại, đặc biệt là quan điểm của chủ nghĩa Mác - Lênin, Hồ Chí Minh đã đúc kết nên những tư tưởng về giáo dục có tính triết lý sâu sắc, vượt qua không gian

và thời gian. Do vậy, tư tưởng của Người về giáo dục vẫn còn nguyên giá trị, có ý nghĩa to lớn và thiết thực, từ phương diện lý luận đến phương diện thực tiễn, là *cơ sở lý luận cho công cuộc đổi mới căn bản, toàn diện nền giáo dục và đào tạo ở Việt Nam hiện nay*.

Kế thừa, phát huy tinh thần khoa học, cách mạng và nhân văn trong tư tưởng Hồ Chí Minh về giáo dục, trong tiến trình đổi mới đất nước, Đảng ta đã có những quyết sách mang tính cách mạng về phát triển giáo dục và đào tạo. Đó là chủ trương của Đảng về thực hiện đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục - đào tạo ở Việt Nam hiện nay. Mục tiêu của việc đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục - đào tạo, như Đảng ta đã xác định, nhằm tạo sự chuyển biến căn bản, mạnh mẽ về chất lượng, hiệu quả giáo dục, đào tạo; đáp ứng ngày càng tốt hơn những đòi hỏi ngày càng cao của công cuộc xây dựng, bảo vệ Tổ quốc và nhu cầu học tập của nhân dân. Đảng đưa ra các quan điểm chỉ đạo cơ bản: 1/ Giáo dục và đào tạo là quốc sách hàng đầu, là nhân tố quyết định để thực hiện thành công sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc, là sự nghiệp của Đảng, Nhà nước và của toàn dân [Xem: 13, tr.1]; 2/ Đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục và đào tạo; trong đó đổi mới mạnh mẽ và đồng bộ các yếu tố cơ bản của giáo dục và đào tạo, từ chương trình, nội dung, tài liệu học tập, giáo dục, đến phương pháp dạy và học, hình thức và phương pháp thi cử, kiểm tra, theo hướng coi trọng phát triển phẩm chất,

năng lực của người học; học đi đôi với hành, lý luận gắn với thực tiễn; 3/ Phát triển giáo dục và đào tạo là nâng cao dân trí, đào tạo nhân lực, bồi dưỡng nhân tài; đầu tư cho giáo dục và đào tạo là đầu tư cho phát triển; 4/ Phát triển giáo dục và đào tạo phải gắn với nhu cầu phát triển kinh tế - xã hội và bảo vệ Tổ quốc; với tiến bộ khoa học và công nghệ; phù hợp quy luật khách quan [Xem: 14, tr.113-117]; 5/ Đổi mới hệ thống giáo dục theo hướng mở, linh hoạt, liên thông giữa các bậc học, trình độ và giữa các phương thức giáo dục, đào tạo; 6/ Chủ động phát huy mặt tích cực, hạn chế mặt tiêu cực của cơ chế thị trường, bảo đảm định hướng xã hội chủ nghĩa trong phát triển giáo dục và đào tạo; 7/ Chủ động, tích cực hội nhập quốc tế để phát triển giáo dục và đào tạo, đồng thời giáo dục và đào tạo phải đáp ứng yêu cầu hội nhập quốc tế để phát triển đất nước.

Học tập, tiếp thu tư tưởng Hồ Chí Minh về giáo dục, chúng ta cần quán triệt và vận dụng một cách sáng tạo tư tưởng của Người phù hợp với đặc điểm, yêu cầu nhiệm vụ xây dựng và phát triển đất nước ta hiện nay; trên cơ sở đó, xây dựng chiến lược, sứ mệnh phát triển giáo dục đúng đắn, đổi mới mạnh mẽ, toàn diện giáo dục và đào tạo, từ chính sách, cơ chế đến triết lý, mục tiêu, nội dung, phương châm, phương pháp giáo dục; khắc phục những hạn chế, tiêu cực trong giáo dục và đào tạo nhằm đưa nền giáo dục Việt Nam bắt kịp trình độ khu vực

và thế giới, “sánh vai các cường quốc năm châu”, như Chủ tịch Hồ Chí Minh hằng mong muốn.

Tài liệu tham khảo

- [1] Hồ Chí Minh (2000), *Toàn tập*, t.1, Nxb Chính trị Quốc gia, Hà Nội.
- [2] Hồ Chí Minh (2000), *Toàn tập*, t.3, Nxb Chính trị Quốc gia, Hà Nội.
- [3] Hồ Chí Minh (2000), *Toàn tập*, t.4, Nxb Chính trị Quốc gia, Hà Nội.
- [4] Hồ Chí Minh (2000), *Toàn tập*, t.5, Nxb Chính trị Quốc gia, Hà Nội.
- [5] Hồ Chí Minh (2000), *Toàn tập*, t.6, Nxb Chính trị Quốc gia, Hà Nội.
- [6] Hồ Chí Minh (2000), *Toàn tập*, t.7, Nxb Chính trị Quốc gia, Hà Nội.
- [7] Hồ Chí Minh (2000), *Toàn tập*, t.8, Nxb Chính trị Quốc gia, Hà Nội.
- [8] Hồ Chí Minh (2000), *Toàn tập*, t.9, Nxb Chính trị Quốc gia, Hà Nội.
- [9] Hồ Chí Minh (2000), *Toàn tập*, t.10, Nxb Chính trị Quốc gia, Hà Nội.
- [10] Hồ Chí Minh (2000), *Toàn tập*, t.11, Nxb Chính trị Quốc gia, Hà Nội.
- [11] Hồ Chí Minh (2000), *Toàn tập*, t.12, Nxb Chính trị Quốc gia, Hà Nội.
- [12] Hồ Chí Minh (1972), *Bàn về công tác giáo dục*, Nxb Sự thật, Hà Nội.
- [13] Đảng Cộng sản Việt Nam (2013), *Nghị quyết Hội nghị lần thứ tám Ban Chấp hành Trung ương khóa XI*, Nxb Chính trị Quốc gia, Hà Nội.
- [14] Đảng Cộng sản Việt Nam (2016), *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XII*, Nxb Chính trị Quốc gia, Hà Nội.